

А. В. Майстер,
к. е. н., доцент кафедри фінансів імені Віктора Федосова,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0547-4489>
В. О. Дзісяк,
магістрант, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0002-0239-7518>

DOI: 10.32702/2306-6814.2023.24.123

ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ КРИПТОВАЛЮТ В УКРАЇНІ

A. Maister,
PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Finance
named after Victor Fedosov, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman
V. Dzisiak,
graduate student, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

PROBLEMS AND WAYS TO IMPROVE THE REGULATION MECHANISM OF THE CRYPTOCURRENCY MARKET IN UKRAINE

Стаття містить аналіз проблем та шляхів удосконалення механізму регулювання ринку криптовалют в Україні. Автором проаналізовано характеристики криптовалют та досліджено правове регулювання ринку криптовалют в Україні. Основними характеристиками криптовалют є: відсутність центрального органу управління; відсутність примусового повернення платежів та встановлення верхньої межі емісії. При прийнятті Закону України "Про віртуальні активи" від 17 лютого 2022 року № 2074-IX виникли позитивні тенденції у легалізації бізнес-процесів українських блокчейн-компаній та їх офіційної співпраці з банківською системою. Заплановано, що в Україні термін "криптовалюта" не буде використовуватися в нормативних документах, але буде розглядатися як один з видів віртуальних активів. Можна стверджувати, що криптовалюта набуває широкого розповсюдження в нашій країні та світі загалом. Процес створення криптовалюти ґрунтується на механізмі генерації коду, при цьому її цінність визначається обсягом витраченої електроенергії та попитом на цей фінансовий інструмент. Недостатнє правове регулювання криптовалютних відносин в Україні викликає негативні економічні наслідки, такі як шахрайство та втрата доходів для державного бюджету. Основними напрямками для поліпшення нормативно-правового регулювання криптовалютних відносин повинні бути уточнення термінологічної бази, визначення стратегій роботи з криптовалютними активами, надання дозволу юридичним особам на проведення операцій з криптовалютою та регламентація оподаткування криптовалютних операцій. Незважаючи на численні спроби в Україні знайти ефективне правове регулювання обігу криптовалют, на сьогодні це питання залишається невирішеним. Майбутні дослідження в цій області має сенс спрямовувати на визначення оптимальних форм та методів інтеграції відповідних правових норм у існуючу систему законодавства.

The article analyzes the problems and ways to improve the mechanism of regulation of the cryptocurrency market in Ukraine. The author analyzes the characteristics of cryptocurrencies and studies the legal regulation of the cryptocurrency market in Ukraine. The main characteristics of cryptocurrencies are: the absence of a central governing body; the absence of forced refunds and the establishment of an upper limit on the issue. The adoption of the Law of Ukraine "On Virtual Assets" No. 2074-IX dated February 17, 2022, led to positive trends in the legalization of business processes of Ukrainian blockchain companies and their official cooperation with the banking system. It is planned that in Ukraine the term "cryptocurrency" will not be used in regulatory documents, but it will be considered as a type of virtual asset. It can be argued that cryptocurrencies are becoming widespread in our country and the world at large. The process of creating a cryptocurrency is based on a code generation mechanism, with its value determined by the amount of electricity consumed and the demand for this financial instrument. Insufficient legal regulation of cryptocurrency relations in Ukraine causes negative economic consequences, such as fraud and loss of revenue for the state budget. The main directions for improving the legal regulation of cryptocurrency relations should be to clarify the terminology, define strategies for working with cryptocurrency assets, authorize legal entities to conduct cryptocurrency transactions, and regulate the taxation of cryptocurrency transactions. Despite numerous attempts in Ukraine to find an effective legal regulation of cryptocurrency circulation, this issue remains unresolved. It makes sense to direct future research in this area towards determining the optimal forms and methods of integration of the relevant legal provisions into the existing system of legislation.

Ключові слова: криптовалюта, регулювання, фінансові інструменти, віртуальний актив, блокчейн, майнінг криптовалют.

Key words: cryptocurrency, regulation, financial instruments, virtual asset, blockchain, cryptocurrency mining.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Глобальна ринкова економіка перебуває в етапі незворотних змін, характеризуючись абсолютно новими формами економічних та соціальних відносин. Цей період визначається впровадженням нових знань, інтеграцією передових технологій та розвитком інформаційних децентралізованих мереж. Проблеми фінансових ринків, пов'язані з надмірною централізацією, вимагають перетворень у системі міжнародного банківського співробітництва та логістики фінансових потоків. Технологія блокчейн виступає альтернативним рішенням цих викликів.

Поява криптовалют та стрімкий розвиток криптомереж віщує нову еру у розвитку фінансових відносин. Основні цілі, досягнуті впровадженням криптовалют, включають: виключення третьої сторони (уряду, банківських та фінансових установ) з транзакцій між сторонами при переказі; анонімність сторін; безпека транзакцій. Уряди різних країн світу мають різний підхід до використання криптовалют, і в деяких випадках вони вважають цей засіб обміну незаконним.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Аналіз останніх досліджень і публікацій вказує на те, що криптовалюта є новим концептом для економічної науки та правознавства. Вивчення цього явища розпочалося недавно. Роботи відомих науковців, таких як

І. Доронін, Л. Островерх та інші, визначають роль криптовалют в системі платежів країни. Аналіз механізмів криптовалютного обігу досліджували Г. Гілмен та М. Рочс, А. Кудь та інші. Велика увага вітчизняних вчених приділяється правовому регулюванню криптовалют в Україні, зокрема, дослідження Д. Кобильника, А. Бурчак та інших.

ВИДІЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ

Навіть при збільшенні активності наукового пошуку у галузі регулювання криптовалютних відносин, досить дискусійним залишається економіко-правовий зміст криптовалютних процесів. Соціально-економічні наслідки різних варіантів регулювання криптовалютних відносин залишаються недостатньо дослідженими.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є дослідження проблем та шляхів удосконалення механізму регулювання ринку криптовалют в Україні.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ Й ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Прогрес технологій вносить зміни в багато сфер громадського життя. Однією з ключових подій, яка значно вплинула на фінансові обіги, було розроблення та запровадження системи Bitcoin на початку 2009 року, що функціонує на основі технології блокчейн. Спочатку існування мережі Bitcoin забезпечувалося виключно ентузіастами, проте восени 2009 року відбувся обмін

віртуальною валютою на фіатні гроші, а в 2010 році — на реальні товари [1].

Технологія блокчейн представляє собою специфічну структуру для реєстрації групи транзакцій у крипто-системах. Транзакцію вважають завершеною та вірною ("підтвердженою"), коли перевіряють її формат та підписи, і коли сама транзакція групується разом із кількома іншими та записується в спеціальну структуру — блок. Вміст блоку можна перевірити, оскільки кожен блок містить інформацію про попередній. Важливо відзначити, що технологія блокчейн виникла разом із біткоїном, але може використовуватися і незалежно від нього.

На сучасний момент серед криптовалют з найвищою капіталізацією виділяються Bitcoin, Ethereum і Ripple. Bitcoin (BTC) є першою створеною криптовалютою. Ця криптовалюта має найбільшу капіталізацію, а за час свого існування її обмінний курс зрос до понад 20,000 доларів США (на кінець 2017 року). Однією з ключових характеристик цієї криптовалюти, подібно до багатьох інших, є можливість розділення біткоїна на менші частини — найменша одиниця, 10-8 біткоїна, називається "Сатоші". Електронний переказ між двома сторонами відбувається без участі посередників і є необоротним. Система не має можливості анулювати підтверджену транзакцію, так само, як ніхто, окрім власника приватного ключа, не може тимчасово заблокувати чи арештувати кошти [8].

Поміж трьох найбільш капіталізованих криптовалют наразі вже випущено близько 2200 видів. У той же час не всі криптовалюти є повністю децентралізованими, подібно до Bitcoin. Вони також відрізняються технічними характеристиками, різними цілями, специфікою застосування і ін.

Криптовалюту часто розглядають як форму цифрових валют. Можна охарактеризувати її як спеціальний вид цифрової валюти, емісія та облік якої відбуваються децентралізованою платіжною системою повністю в автоматичному режимі (без можливості внутрішнього або зовнішнього адміністрування).

Емісія та ведення обліку криптовалюти реалізуються за допомогою криптографічних методів, таких як асиметричне шифрування та метод захисту Proof-of-Work. Для створення такої "монети" необхідно встановити спеціальне програмне забезпечення. Це програмне забезпечення протягом певного часу генерує (або "майнить") унікальний ключ, складність якого залежить від навантаження на мережу та загальної потужності майнерів. Саме складність добування криптовалюти визначає її цінність. Результатом генерації є криптографічна послідовність, яка і стає кінцевою валютою [2].

Унікальність криптовалюти полягає в її протоколі, який автоматизує стимули для вигідної системи поведінки. Важливо врахувати відмінності між фіатною валютою та криптовалютою. Фіатна валюта — це платіжний засіб, цінність якого штучно встановлюється державою. Важливо підкреслити, що цінність цієї валюти не підтримується прив'язкою до конкретних активів, як це було раніше (наприклад, до золотого запасу). Тепер єдиним гарантом вартості є авторитет уряду. У порівнянні з фіатною валютою, криптовалюта не є вимогою до емітента. Фіатна валюта є зобов'язанням центрального банку чи комерційних банків.

Основними характеристиками криптовалют є:

— Відсутність центрального органу управління

На відміну від фіатної валюти, криптовалюта не підпорядковується центральній грошово-кредитній установі. Контроль за використанням криптовалюти базується на тому, що всі учасники утримують ідентичні повні бази даних балансів усіх гаманців, і зміну бази можливо здійснити лише за повною згодою системи, що збільшує довіру до цього виду віртуальної валюти та практично унеможливорює підробку криптовалюти чи скасування відповідного коду.

— Відсутність примусового повернення платежів

У криптовалютах відсутні механізми примусового повернення платежів через відсутність адміністрування; кошти не можуть бути примусово заморожені або вилучені без доступу до приватного ключа власника. Можливість укладення угод за участю посередника дозволяє завершувати або скасовувати угоду лише за згодою всіх сторін, які можуть тимчасово блокувати свої кошти як заставу.

— Встановлення верхньої межі емісії

Багато видів криптовалют мають верхню межу загального обсягу емісії. Проте існують види криптовалют, де ця межа відсутня, і можлива як емісія за рахунок накопичень, так і демісія шляхом обов'язкового знищення невеликої фіксованої суми в кожній транзакції.

У вперше на державному рівні питання щодо обігу віртуальних активів, зокрема криптовалюти, в Україні були визначені в роз'ясненні Національного банку України (НБУ) "Щодо правомірності використання в Україні "віртуальної валюти/криптовалюти" "Bitcoin" 10 листопада 2014 року. В цьому роз'ясненні віртуальна валюта (криптовалюта) "Bitcoin" була описана як грошовий сурогат, що не має реального покриття і не може бути використаний фізичними та юридичними особами в Україні як засіб платежу, оскільки це суперечить внутрішнім законодавчим нормам [5].

Пізніше, у листі від 8 грудня 2014 року № 29-208/72889, НБУ висловив свою позицію щодо відсутності своєї відповідальності перед громадянами за коливання курсів та їх наслідки, пов'язані з криптовалютами, зокрема біткоїнами, підкресливши небезпеку їх використання. Однак з часом позиція НБУ була переглянута.

У контексті розглядуваного питання важливо вказати на законопроект, що був розроблений 6 жовтня 2017 року під номером 7183, і призначався встановлення правового статусу для криптовалют як офіційного платіжного засобу в Україні. Однак цей законопроект не враховував специфіку обігу криптовалют, містив неоднозначні та суперечливі положення і не відображав інтереси вітчизняної криптоіндустрії, що призвело до його відкликання [3].

Позитивною слід визнати прийняття Верховною Радою України законопроект "Про віртуальні активи" від 17 лютого 2022 року під номером 2074-IX [4]. Цей законопроект спрямований на легалізацію криптовалют в Україні та повне регулювання операцій з ними. Хоча в вересні 2021 року він пройшов друге читання, до цього часу його ще завершують уточнення. У порівнянні з попередніми законопроектами, у новому термін "криптовалюта" не використовується, і запропоновано новий термін — "віртуальний актив".

Слід відзначити, що на сьогодні Україна має всі передумови для зайняття провідної позиції у глобальній

цифровій економіці. Запуск легального ринку віртуальних активів буде сприяти цьому. При прийнятті Закону України "Про віртуальні активи" від 17 лютого 2022 року № 2074-IX виникли позитивні тенденції у легалізації бізнес-процесів українських блокчейн-компаній та їх офіційної співпраці з банківською системою. Цю можливість також отримають громадяни, які отримують доходи від операцій з віртуальними активами, що сприятиме зменшенню юридичних ризиків для міжнародних криптокомпаній та залученню іноземних інвестицій в цю сферу [4].

Заплановано, що в Україні термін "криптовалюта" не буде використовуватися в нормативних документах, але це буде розглядатися як один з видів віртуальних активів [7]. Проте, цей закон буде набирати чинності лише із дня набуття чинності законом України про внесення змін до Податкового кодексу України, що стосується особливостей оподаткування операцій з віртуальними активами.

Перевагою є той факт, що ринок отримає офіційний статус, а учасники ринку будуть мати правовий захист своїх прав. У практиці це означає, що власники віртуальних активів можуть декларувати свої доходи від цих активів та користуватися банківськими послугами з їх залученням. Регулювання ринку віртуальних активів буде здійснюватися як Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР), так і Національним банком України (НБУ).

Основні завдання НКЦПФР:

- Формування та реалізація державної політики та видача підзаконних актів з регулювання віртуальних активів.

- Підтримка розвитку ринку віртуальних активів.

- Здійснення державного регулювання та контролю за обігом віртуальних активів, захист прав учасників ринку.

- Забезпечення та контроль виконання вимог щодо запобігання використанню фінансових послуг для відмивання грошей (AML 4).

- Здійснення фінансового моніторингу та інші відповідні завдання.

Національний банк України (НБУ) регулює обіг віртуальних активів, які випущені резидентами України та забезпечені валютними цінностями. Конкретно, НБУ визначає перелік валютних цінностей, що можуть служити захистом для віртуальних активів та на які може бути здійснений обмін віртуальних активів. Також, НБУ затверджує правила обміну віртуальних активів за заставу валютних цінностей та встановлює відповідні обмеження.

НБУ здійснює нагляд за діяльністю надавачів послуг, проводить перевірки та застосовує санкції у цьому контексті. Також, визначаються вимоги до кібербезпеки, пов'язані з оборотом віртуальних активів, що заставлені валютними цінностями [6].

Основними напрямками вдосконалення нормативно-правового регулювання криптовалютних відносин повинні бути наступні:

1. Упорядкування термінологічної бази

Необхідно чітко визначити поняття криптовалюти та встановити її основні ознаки. Це не лише сприятиме уникненню невідомостей у регулюванні, але й запобіжить спекулятивним операціям, спрямованим на ухилення від оподаткування та відповідальності. Визначення

термінів є ключовим для побудови повноцінного законодавчого фундаменту. Відсутність чіткого термінологічного визначення може послужити підставою для ухилення від відповідальності перед судом, оскільки суд не матиме достатньої інформації для кваліфікації дій як пов'язаних із криптовалютою. Розв'язання цієї проблеми передбачає прийняття загального закону, що чітко визначає терміни криптовалюти та пов'язаних з нею понять (блок-чейн, майнінг і ін.), встановлює основні характеристики криптовалютних відносин та розв'язує інші загально-теоретичні питання. Також необхідно законодавчо визначити механізми майнінгу криптовалюти та процедури отримання права власності на ці активи.

2. Внесення змін до Цивільного кодексу України (далі — ЦКУ):

В ЦКУ необхідно конкретизувати можливості, які відкриваються перед суб'єктом правових відносин у випадку володіння криптовалютними активами. Суб'єкт має розуміти, які права та обов'язки він матиме при декларуванні криптовалюти, включаючи можливість передачі її спадкоємцям, дарування, розрахунків, захист права на володіння в суді тощо.

3. Внесення змін до нормативно-правових актів в галузі господарського та банківського законодавства для надання юридичним особам права здійснювати операції з криптовалютою:

На даному етапі жодна компанія, банк чи інша юридична особа не має законного права виконувати операції з криптовалютою. Зміни у вказаних галузях є необхідними для створення умов роботи з криптовалютою та визначення легальних принципів, методів та засобів регулювання криптовалютних операцій. Це сприятиме зменшенню нелегальних доходів, які уникають оподаткування, та прискорить розвиток ринку криптовалюти. Також фізичні особи отримають можливість використовувати криптовалюту для розрахунків та зберігати її на банківських рахунках.

4. Регулювання оподаткування криптовалютних операцій

Необхідно внести зміни до Податкового кодексу України, які визначать ставки податку, методи оподаткування криптовалютних доходів та транзакцій. Також потрібно впровадити прозорий механізм ліцензування діяльності з криптовалютою для юридичних осіб.

5. Встановлення кримінальної відповідальності за злочини, пов'язані з криптовалютою

Такі злочинні дії, як незаконний майнінг, шахрайські махінації тощо, повинні підпадати під кримінальну відповідальність. Крім того, необхідно визначити статус криптовалюти в кримінальному праві, включаючи визнання її об'єктом спеціальної конфіскації, опис сфери застосування криптовалюти в корупційних злочинах та введення інших відповідних заходів.

Для регулювання діяльності на криптовалютному ринку можна використовувати наступні інструменти:

- Заборона випуску та обігу альтернативних грошей.

- Заборона проведення товарообмінних (бартерних) операцій у сфері зовнішньоекономічної діяльності.

- Заборона бартеру основних фондів, які є державною або комунальною власністю.

- Видача ліцензій на здійснення діяльності у галузі криптографічного захисту інформації.

— Обмеження можливостей платників єдиного податку розраховуватися не грошовою формою.

— Зобов'язання прийняття форми електронних договорів для їх визнання.

— Зобов'язання декларування діяльності.

— Обов'язковий обмін товару, що має відповідати встановленим стандартам якості.

— Вимога надання обов'язкової інформації про правовий статус суб'єкта господарювання у сфері електронної комерції.

— Оподаткування операцій з податку на додану вартість (ПДВ).

Застосування актуального законодавства для криптовалютного ринку викликає проблеми, що створюють суттєві ризики та обмеження для його учасників. Згідно із чинним законодавством, криптовалюти не виключені з цивільного обігу та не обмежені в своєму цивільному обігу, що означає їх вільну можливість відчуження та передачі від одного суб'єкта до іншого.

У цілому, відсутність консистентної державної політики на ринку призводить до непередбачуваних та несистемних дій окремих державних органів. Це виявляється як у браку необхідних пояснень від державних установ, наприклад, щодо класифікації криптовалют для оподаткування, так і у відкликанні раніше прийнятих позицій стосовно криптовалют, наприклад, у визнанні їх грошовим сурогатом.

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У ЦЬОМУ НАПРЯМКУ

Можна стверджувати, що криптовалюта набуває широкого розповсюдження в нашій країні та світі загалом. Процес створення криптовалюти ґрунтується на механізмі генерації коду, при цьому її цінність визначається обсягом витраченої електроенергії та попитом на цей фінансовий інструмент. Недостатнє правове регулювання криптовалютних відносин в Україні викликає негативні економічні наслідки, такі як шахрайство та втрата доходів для державного бюджету. Основними напрямками для поліпшення нормативно-правового регулювання криптовалютних відносин повинні бути уточнення термінологічної бази, визначення стратегій роботи з криптовалютними активами, надання дозволу юридичним особам на проведення операцій з криптовалютою та регламентація оподаткування криптовалютних операцій.

Незважаючи на численні спроби в Україні знайти ефективне правове регулювання обігу криптовалюти, на сьогодні це питання залишається невирішеним. Майбутні дослідження в цій області має сенс спрямовувати на визначення оптимальних форм та методів інтеграції відповідних правових норм у існуючу систему законодавства.

Література:

1. Гребенюк М.В., Черняк А.М. Деякі аспекти обігу криптовалют: сучасний зарубіжний досвід правової регламентації. Підприємництво, господарство і право. 2018. № 8. С. 218—221.
2. Доронін І.М. Криптовалюти: соціально-економічні фактори, право та функції держави. Інформація і пра-

во. 2017. № 3. С. 85—93. URL: http://ippi.org.ua/sites/default/files/11_5.pdf

3. Законопроект "Про обіг криптовалют в Україні" URL: <https://ips.ligazakon.net/document/GH5JJ00A>.

4. Закон України "Про віртуальні активи" від 17 лютого 2022 р. № 2074-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-IX#Text>.

5. Кобильник Д.А., Бурчак А.Ю. Криптовалюта як об'єкт податкового права: практичне застосування та правове регулювання. Право та інновації. 2020. № 2. С. 24—30.

6. Кудь А., Кучерявенко М., Смичок Є. Цифрові активи та їх правове регулювання у світлі розвитку технології блокчейн: монографія. Харків: Право, 2019. 216 с.

7. Островерх Л.Л., Нароган В.В. Криптовалюта як повноцінний учасник платіжної системи країни: реальність чи ілюзія. Економіка. Фінанси. Право. 2019. № 7 (2). С. 24—29. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfipr_2019_7%282%29__7

8. Hileman G., Rauchs M. Global cryptocurrency benchmarking study. Cambridge Centre for Alternative Finance, 2017. URL: <https://www.crowdfundinsider.com/wp-content/uploads/2017/04/Global-Cryptocurrency-BenchmarkingStudy.pdf>

References:

1. Grebenyuk, M.V. (2018), "Some aspects of cryptocurrency circulation: modern foreign experience of legal regulation", Entrepreneurship, economy and law, vol. 8, pp. 218—221.
2. Doronin, I. (2017), "Cryptocurrencies: socio-economic factors, law and functions of the state", Information and Law, vol. 3, pp. 85—93. URL: http://ippi.org.ua/sites/default/files/11_5.pdf.
3. Verkhovna Rada of Ukraine (2017), Draft law "On the circulation of cryptocurrencies in Ukraine", available at: <https://ips.ligazakon.net/document/GH5JJ00A> (Accessed 05 Dec 2023).
4. Verkhovna Rada of Ukraine (2022), The Law of Ukraine "On Virtual Assets", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-IX#Text> (Accessed 05 Dec 2023).
5. Kobyl'nyk, D.A. and Burchak, A.Yu. (2020), "Cryptocurrency as an object of tax law: practical application and legal regulation", Application and legal regulation. Law and Innovation, vol. 2, pp. 24—30.
6. Kud, A. A., Kucheriavenko, M. and Smychok, E. (2019), [Digital assets and their legal regulation in the light of development of blockchain technology: a monograph], Pravo, Kharkiv, Ukraine.
7. Ostroverkh, L.L. (2019), "Cryptocurrency as a full-fledged participant in the payment system of the country: reality or illusion. of the country: reality or illusion", Economics. Finance. Law, vol. 7 (2), pp. 24—29, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfipr_2019_7%282%29__7 (Accessed 05 Dec 2023).
8. Hileman, G. and Rauchs, M. (2017), "Global cryptocurrency benchmarking study", Cambridge Center for Alternative Finance, available at: <https://www.crowdfundinsider.com/wp-content/uploads/2017/04/Global-Cryptocurrency-BenchmarkingStudy.pdf> (Accessed 05 Dec 2023).

Стаття надійшла до редакції 27.11.2023 р.